

ІВАНОВА О. Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

НАЦІОНАЛІЗМ ТА МУЛЬТИЛІНГВІЗМ: РОЛЬ ІДЕОЛОГІЇ У ВІДРОДЖЕННІ ВЛАСНОЇ МОВИ

Статтю присвячено теоретичному розгляду питання впливу ідеології націоналізму на регулювання мовної ситуації полілінгвального суспільства, з особливою увагою на аспект відродження міноритарних мов у контексті спалаху націоналістичних рухів. Апробація запропонованої теорії практично демонструється на прикладі відродження регіональних мов Іспанії – галісійської, каталанської та баскської – у двох історичних хвилях регіональних рухів.

Ключові слова: мультилінгвізм, націоналізм, власна мова, мовна політика, комунікативний контекст, літературний розвиток, нормалізація, двомовні регіони.

Статья посвящена теоретической обработке вопроса влияния идеологии национализма на регулирование языковой ситуации полилингвального общества, с особым вниманием к аспекту возрождения мноритарных языков в контексте становления националистических движений. Апробация предложенной теории практически демонстрируется на примере возрождения региональных языков Испании – галисийского, каталанского и баскского – в исторические периоды региональных движений.

Ключевые слова: мультилингвизм, национализм, свой язык, языковая политика, коммуникативный контекст, литературное развитие, нормализация, двуязычные регионы.

The article deals with the theoretical argument of the nationalism ideology influence on the language situation regulation in a multilingual society, with a special regard to the aspect of minor languages revival in the context of nationalistic movements. The proposed theory approbation is applied to the example of the regional Spanish languages revival (Galician, Catalanian and Basque languages) during two historical periods of regional movements.

Key words: multilingualism, nationalism, mother tongue, language policy, communicative context, literary development, normalization, bilingual regions.

Метою даної статті є розгляд теоретичного питання ролі ідеології націоналізму у вирішенні долі міноритарних мов, та її практичного втілення у мультилінгвістичних спільнотах.

Актуальність статті зумовлена в першу чергу розквітом тенденцій мовного націоналізму у сучасних багатомовних суспільствах та відповідною необхідністю дослідження впливу пронаціоналістичної ідеології на відродження та розвиток міноритарних мов. Мова йде про двошаровий феномен, представлений розквітом уваги до власної самоідентифікації з боку визначеної етно-мовної групи у складі поліетнічного суспільства, що проявляється перш за все спробами багатопланового відновлення та/або розширення вжитку власної мови, та конгруентним процесом її внутрішньої і літературної нормалізації. Простеження засобів впливу націоналізму на такі суто філологічні аспекти, як літературний розвиток міноритарної мови, модифікації її системних

рівнів, стандардизація, введення у нові сфери вжитку має надзвичайний інтерес для сучасних лінгвістичних вчень. Робота також зумовлена необхідністю інтепретативного уточнення полісемічної термінології, яка безпосередньо стосується питання впливу екстралінгвістичних факторів на мовні процеси.

Об'єктом дослідження у даній станні обрані процеси відродження власних мов у двомовних регіонах Іспанії (Галісія, Каталонія та Країна басків), де націоналістичні рухи останніх років зумовили акселеровані процеси стандардизації та нормалізації галісійської, каталанської та баскської мов, їхнє форсоване введення у нові комунікативні сфери та прискорений літературний розвиток.

Наукова новизна дослідження полягає у запропонуванні особливого, досить делікатного, підходу до розгляду інтрасистематичного та екстрасистематичного відновлення власної, зазвичай міноритарної, мови в результаті спалаху ідеології націоналізму у соціальному контексті мультилінгвізму.

Як відомо, мова є соціальним явищем; більш конкретно – формою соціальної поведінки [1:183] та головним засобом соціалізації [2:5]. Окрім суто комунікативної функції, мова виконує соціально-практичну функцію, відому як лінгвістична індивідуальність або лінгвістична єдність, слугуючи засобом збереження взаємозалежності всіх членів групи індивідів [3], і також символічну функцію, відому як культурна та соціальна ідентифікація, особлива помітна у багатомовних суспільствах. Ця остання функція, визначена Баузіngerом у його “Субкультурі та мові” (“Subkultur und Sprachen” (1971)) як подвійна функція – внутрішня та зовнішня –, що “діє як захист від зовнішнього та когезія внутрішнього” [4:16], і була використана ідеологами націоналізму у багатомовних спільнотах з метою не стільки лінгвістичного, скільки соціально-політичного відродження міноритарних груп, яка у свою чергу вагомо позначилася на розвитку їхньої власної мови.

У своєму дослідженні феномену білінгвізму, Махуба [5:273] доцільно вказав, що “через історичні знегоди більшість країн включають спільноти, що говорять різними мовами”. Недарма саме у цих країнах, однією з яких є Іспанія, раніше чи пізніше виникли спалахи націоналістичних рухів, зорієнтованих більш за все на політичну незалежність та збереження власних культурних традицій міноритарних спільнот. Інтервенція мовного питання у пронаціоналістичному процесі зазвичай виходить на перший план, адже роль мови у багатомовному суспільстві має надзвичайну важливість через її функцію уніфікації та визначення країни і її народу.

Мовна система мультилінгвістичної країни зазвичай представлена соціо-функціональною ієрархією, де кожному мовному кодові (у відповідності до його політичного статусу) відповідають різні сфери соціальної інтеракції та комунікативні рівні. За таких умов, міноритарні мови бі- або полілінгвістичних спільнот знаходяться у тісних функціональних рамках, виступаючи в якості коду Б у диглосичних ситуаціях, що передбачає звужене коло їхніх сфер вжитку, тенденції до виключно усного застосування, діалектизацію та стильову нівеляцію, незначний або ніякий літературний вжиток.

Форсована зміна такої суспільної ситуації власних мов білінгвальних спільнот частіше за все відбувається в умовах виникнення націоналізму. Чому саме цей соціально-політичний феномен є вирішальним (чи не єдиним) засобом відродження власної мови?

Франсеск Меркаде визначив націоналізм як соціо-політичну ідеологію, що позначається (в широкому сенсі цього слова) на конкретній групі індивідів [6:21]. У свою чергу, ця ідеологія, заснована на понятті “нація” (від лат. *natio, nasci* – “народитися”, “особи, що народилися в одному місці”), семантична мутація якого відбувалася паралельно історико-політичним подіям, трансформуючись до сьогоденнього загальноприйнятого тлумачення як *сингулярний етнічно та геополітично народ* [7:41], базується на принципі автодефініції людського колективу, що відображається з усіх точок зору найкраще з усього засобами власної мови [8].

У своїй основі пронаціоналістичний рух складається з численних інтенцій, що у своєму загалі формують основну мету – достатися відповідного політичного впливу, що дасть змогу незалежному самоврядуванню [7:41]. Складний ланцюг формулювання ідеї політичного відокремлення за своєю природою вимагає наголошення на питанні етнокультурної приналежності до конкретної групи – єдиному питанні, що може хвилювати будь-якого члена спільноти. Нагадаємо, що у своїй основі ідея націоналізму є наслідком *інтелектуальної думки про особливість групи (“Існує фундаментальний зв’язок між інтелігенцією та націоналізмом: базуючись на почутті приналежності та ідентифікації, що закладає основу активної колективної солідарності (націоналізм), інтелігенція надає форми цим розсіяним почуттям, користуючись їхньою здатністю до мобілізації (...)”*, [6:21]); думки, що виникає в тісних межах кількісно незначної верстви населення інтелігенції, та що потребує чіткого донесення до більшості через найбільш зрозумілі поняття, такі як збереження власної

культури або розвиток власної мови. Саме це останнє поняття – культивування та запобігання зникненню власної мови, що несе у собі сингулярне почуття *sense of self* (термін Лейкока), слугує чи не єдиним символом самоідентифікації міноритарної групи [4:16], та є механізмом соціального включення [2:7], – дає змогу тому, щоби ідея націоналізму втілювалася та була сприйнята усіма представниками групи.

Відповідь на питання чому представники визначеної групи, де політична влада намагається втілити ідею націоналізму, її сприймають так сприятливо є досить очевидною. Ідеологічна функція націоналізму полягає у наголошенні на тому, що мова є символом національної ідентичності, і саме тому нею говорять на всій території розповсюдження групи. Загроза втратити власну мову, а отже і власну культуру (Майтена Еччебарія визначає лінгвістичну систему як таку, що втілює всі інші системи сфери культури [9:17]), означає втрату “себе”, тобто, всього того, що характеризує особистість. Без сумніву, цим можна пояснити, чому так швидко та радикально рухи політичного націоналізму знайшли широку підтримку мас у доменах двомовних регіонів, та чому питання відродження власної мови призвело у сучасних Каталонії, Галісії та Країні басків до появи лінгвістичного конфлікту, до розширення сфер вжитку регіональних мов, до їхньої нормалізації та стандардизації.

В історії Іспанії рух націоналізму двічі відіграв важливу роль у мовному питанні цієї полілінгвальної країни. Перший спалах націоналізму, що розпочався у II половині XIX століття в історично двомовних регіонах – Галісії (галісійська / іспанська), Каталонії (каталанська / іспанська) та Країні басків – (еускера / іспанська), носив характер суто мовного відродження власних мов. Нагадаємо, що історична мовна політика Іспанського уряду була орієнтована на загальнодержавний монолінгвізм, що, із політичними змінами в Європі (Наполеонівські та Карлістські війни), була опозитована галісійською, каталанською та баскською інтелігенцією у новому ідеологічному контексті традиційної регіональної самоідентифікації. Саме тоді – із хронологічною різницею в декілька років – у зазначених іспанських провінціях починають виникати націоналістичні рухи, більш близькі за своїм характером до рухів регіоналізму. Зазначені рухи, відомі в історії як *галісійське Рехурдіменто* (Rexurdimento), *каталанська Ренайшенса* (Renaixença) та *баскське Відродження* (Eusko Pizkundea), були орієнтовані у своєму комплексі на відродження багатостороннього вжитку галісійської, каталанської та баскської мов, що станом на початок XIX століття вживалися переважно або виключно

сільським населенням, у незначних комунікативних контекстах (родина, друзі, тощо), та майже не розвивалися як літературні коди. Ідейні мети зазначених рухів мали багаторівневу аспектуальність: нормалізація та стандардизація галісійської, каталанської та баскської мов, їхнє літературне кодифікування та стимулювання літературного вжитку, ініціювання наукових філологічних досліджень кожної мови (історія мови, історіографія, історична та сучасна граматики, лексикологія, діалектологія, тощо), форсування розширення їхніх сфер вжитку.

Як й очікувалося, рухи цього історичного мовного відродження в двомовних регіонах Іспанії суцільно базувалися на ідеях націоналізму, що розглядав власні мови галісійців, каталанців та басків як *“народжені та вистетовані у рідній провінції”*, історично підпорядковані мові *“нав’язаній політичною та церковною владою протягом середніх віків”* [10:9] (мова йде про іспанську мову – примітка автора). Ідея *“особливості”* міноритарних мов Іспанії формувалася у поглядах рушійних сил регіоналізму одночасно як засіб вирішення *лінгвістичного конфлікту* між іспанською та власною мовами, що виступали як антагонічні сили комунікативної ефективності та ідентичності відповідно. В проблематичній ситуації накладання іспанської на галісійську, каталанську та баскську, що відображалася неврівноваженим вжитком контактуючих мов, націоналістичні ідеологи свідомо обрали одну з двох існуючих можливостей розв’язання мовного конфлікту, а саме – лінгвістичну нормалізацію (з питань теорії лінгвістичного конфлікту див. праці Баес де Агілар [11] та Гомес Моліни [12]).

Необхідно зазначити, що цим мовноорієнтованим рухам у двомовних регіонах Іспанії хронологічно передували рухи політичної орієнтації; цей факт є досить важливим для розуміння взаємозв’язку націоналізму із відродженням власної мови, адже ступінь, характер та структурна глибина націоналістичного руху має безпосереднє відображення на ступені, характері та структурній глибині відродження власної мови. Приклад іспанських двомовних регіонів яскраво ілюструє цю концепцію: якщо у Галісії та Країні басків суспільно-політичний рух мав досить поміркований характер і відображався спробами відродження та розповсюдження вжитку галісійської та баскської мов, то у Каталонії сила ідеології самобутності призвела не лише до відродження каталанської мови, але й до боротьби за відновлення її соціального статусу.

Процеси відродження галісійської, каталанської та баскської мов у контексті націоналістичних рухів XIX століття мали надзвичайно позитивні наслідки, що запобігли зникненню багатомовності на території Іберійського

півострову. Мотивовані філологічні дослідження *галєгістів* паралізували започаткований ще раніше процес діалектизації галісійської мови, ініціювали наукову увагу до галісійського фольклору та нормалізації стандартного і літературного варіанту (“Compendio de gramática gallego-castellana” Ф. Міраса (1864 р.), “Gramática Galega” Х. А. Сако е Арсе (1868 р.)); доцільно говорити про спалах літературної творчості галісійською мовою (твори представників культурного руху “пререшурдіменто” – Х. Фернандеса де Нейри, Гало Салінаса, Рамона Варели, Вісенте Турнеса, Альберто Каміно, Едуарда Пондаля, Франсіско Аньона, та інших; та твори представників “решурдіменто” – Росалії де Кастро, В. Ламаса Корвахаля, Ф. Ваамонде Лопеса, Е. Альвареса Хіменеса, М. Лугріса Фрейре, Ф. Альвареса де Новоа, та інших). Зважаючи на те, що однією з головних цілей націоналістичного руху у Галісії було розширення комунікативно-прагматичних функції власної мови засобами поступового подолання функціональної дихотомії між іспанською та галісійською, – тобто, введення галісійської у вжиток у всіх соціокультурних сферах, – процес нормалізації цієї мови набув всебічного характеру: розробка та видання словників (Ф. Х. Родрігес, 1850 / 1863 рр.; Б. Вісетто, 1873 р.), публікація оглядових праць щодо відновлення галісійської мови (В. Пуейо, 1866 р.; Х. де Аревало, 1888 р.) та розширення сфер її вжитку (праці М. де Ленсе, 1888 р.; М. Пардо Бесерри, 1889 р.), дослідження структурного стану галісійського мовного коду (праці Х. А. Сако е Арсе та Л. Мартінеса Падіна), ініціювання вжитку галісійської мови у періодичних виданнях (“Heraldo Gallego”, “O Tío Marcos da Portela”). Кульмінацією процесу відродження галісійської мови в контексті націоналізму XIX століття стало заснування у 1875 році *Галісійської академії* (Academia Gallega) – інституту, що опікувався елімінацією з структури мови сторонніх елементів, встановленням чіткої словникової системи та граматичних норм, фіксацією орфографічних норм, питанням уніфікації діалектів. З усією упевненістю можна зазначити, що діяльність промовного націоналістичного руху у Галісії стала вирішальною у збереженні самостійної галісійської мови, та започаткувала нову хвилю формування єдиної галісійської мови, реалізація якої завдячується пізнішій діяльності нових регіональних інституцій (мова йде про *Братство мови*, групу “*Нос*” (“Ми”) та *Галісійську партію*).

Рух відродження *каталанської мови* базувався на ідеї збереження єдності цього мовного коду, станом на початок XIX століття діалектизованого, дихотомічно опозитованого між архаїчною та популістською нормами [13:239], та широко фрагментованого. Спалах

націоналізму каталізував процес граматичної нормалізації каталанської мови (видання словника “Alcover”; “Gramàtica i apologia de la llengua catalana” Пау Баллота (1814 р.); “Diccionari de la llengua catalana amb la correspondència castellana i llatina” Пере Лабернії (1839 р.)) та стимулював її широкий літературний вжиток (праці Марії Агіло, Жоана Кортади, Пау Піфerrerі, Ж. Пубіо і Орси, Фредеріка Солера, Мікеля Антона Марті, Жоана Сарда, Йосепа Ішарта, Пере д’Альканти, Мікеля дель Санте Олівера, Вісента Бойша, Ло Рата Пенати та інших). Під лозунгом “*Pus parla català, Déu li’n don glòria*” (“Бог винагороджує того, хто говорить каталанською”), – фрази з “*Historia de Catalunya*” В. Балагера (1850–1863 pp.), – ідеологи руху мовного відродження направляють свою діяльність на досягнення двох цілей – стандартну кодифікацію каталанської мови та розширення її соціального вжитку. Досягнення каталаністів доходять до широкої публіки через сторінки журналу “*L’Avenç*”, в якому група мовознавців з цією ж назвою друкує своє дослідження. Очікувані результати діяльності націоналістів у Каталонії були досягнуті набагато раніше, ніж у інших двомовних регіонах, – вже на початку ХХ століття –, чому значно сприяла готовність населення до вживання власної мови у всіх без винятку комунікативних сферах.

Хоча націоналістичний рух у *Країна басків* розпочався хронологічно пізніше, ніж відповідні рухи у Галісії та Каталонії, його результати мали надзвичайну важливість для збереження баскської мови. Основа баскського націоналізму була закладена у концепті *баскської енігми* – еускери –, мови, що навіть ще до зародження руху відродження пригорнула увагу європейських мовознавців (праці Л. Бонапарта, В. Гумбольдта, У. Шухардта, К. Ханнеманна, Ж. Вінсона та інших) [14] та стала головним об’єктом нової ідеології (твори Улібаррі, Аїскібеля, де Аббаді і Дювуазена, Мантерола, Артіньяно та інших). Проблематика відродження еускери була значно посилена відсутністю історичної літературної спадщини цією мовою, її глибокою сільською та дисперсною локалізацією, важкістю її дидактики [15:46]. Проте, не зважаючи на це, діяльність *апологістів* (баскських письменників та літераторів), що вихваляли еускеру як “мову сили та влади” [16:133], та її підтримка з боку автохтонного населення, яке намагалося протистояти іспанізації [17:52], позначилися хвилею філологічних досліджень (праці Артура Кампіона з баскської діалектології, мовознавчі дослідження Р. М. де Аскуе), нормалізації значно діалектизованої еускери, становленням уніфікованої ортографії (нормативні дослідження Еччеберрі), її літературним вжитком (Могель, Аньїбарро,

Лардісабаль, Т. Агірре, М. Сороа, Т. Альцага, Б. Іраола, Х. Ганбоа, А. Ілларраменді та інші) та застосуванням у політичних редакціях (ідеологічні твори Сабіно Арани). Поштовх націоналізму до відродження баскської мови не лише відновив літературні та соціально-демографічні показники її вживання, варіативність сфер її застосування, але й запобіг зникненню еускери як мови, прогнозованого В. фон Гумбольдтом на початок ХХ століття [18:214]. Саме рухові політичної ідеології завдячується формування єдиної баскської мови, штучного продукту на основі регіональних діалектних варіантів, який із піднесенням свого соціального статусу стає об'єктом наукового дослідження *Наваррської асоціації з питань баскської мови* (Asociación Euzcara de Navarra).

Регіональний рух націоналізму ХІХ століття у трьох двомовних регіонах Іспанії по суті відродив зникаючі мови – галісійську, каталанську та баскську – і започаткував, таким чином, новий етап їхнього розвитку як літературних кодів, здатних до виконання комунікативної функції в будь-якому стильовому контексті, стандардизованих та нормалізованих, соціально вагомих символів ідентичності їхніх носіїв. Цей рух тривав протягом майже всього ХХ століття, хоча і з перемінним успіхом, зважаючи на політичну ситуацію Іспанії під керівництвом нового уряду. Напевно, саме ця монолінгвістична орієнтація франкізму і призвела до нового спалаху націоналізму у Галісії, Каталонії та Країні басків, - або другої зазначеної хвилі пронаціоналістичної ідеології, що відобразилася на мовному питанні Іспанії зовсім по-іншому.

У 1978 році апробована демократична Конституція Іспанії визначила, що “1. Іспанська мова є офіційною мовою Держави (...) 2. Інші мови Іспанії також є офіційними у відповідних Автономіях згідно їхніх статутів (...) 3. Багатство різних мовних модальностей Іспанії є культурною спадщиною, яку необхідно поважати та оберігати” (Стаття 3). Ця, з одного боку, унітаристська, а з іншого – децентралізована концепція держави мала велике значення для поступового лінгвістичного моделювання в Іспанії. У світлі вже укоріненого відчуття самотності ідеологи галісійського, каталанського та баскського націоналізму розпочали нові рухи відродження власних мов, розглядаючи їх як головний засіб прояву соціальної ідентифікації та користуючись новими можливостями демократії та автономії. На відміну від націоналістичного руху ХІХ століття, курс націоналізму кінця ХХ століття відзеркалився в першу чергу законодавчими змінами, внесеними урядами Галісії (Статут автономії Галісії 1981 року; Закон 3 / 1983 “Про лінгвістичну нормалізацію” 1983

року), Каталонії (Статут автономії Каталонії 1979 року; Закон 7 / 1983 “Про лінгвістичну нормалізацію у Каталонії” 1983 року; “Новий закон про каталанську мову” 1997 року; “Закон про лінгвістичну політику 1 / 1998” 1998 року) та Країни басків (Статут автономії Країни басків 1979 року; “Закон про нормалізацію вжитку еускери 10 / 1982” 1982 року). Втілення політичних ідей, орієнтованих на повну автономізацію регіонів – політичну, економічну та культурну – віднайшло в межах зростаючого націоналізму форму акцентування на питанні власної мови як головного символу населення автономій, та призвело до висування мовного аспекту на перший план соціальної діяльності. Прикладом тому слугують хоча б численні факти наголошення на питанні власної мови у політичних програмах (як то відбулося у 1989 році в Галісії [16:208]), що, в свою чергу, сприймаються централізованими силами як тоталітарні [19:11]). Чи мають сучасні націоналістичні процеси у двомовних регіонах Іспанії ті ж самі позитивні наслідки для галісійської, каталанської та баскської мов, що й націоналістичні рухи ХІХ століття?

Вказані нові законодавчі документи передбачають введення нових лінгвістичних моделей, що визначають офіційний вжиток регіональних мов у всіх найважливіших комунікативних сферах (освіта, адміністрації, засоби масової комунікації, топонімія тощо). В тим, у *Галісія* ця перспектива дуже далека від реальності; не зважаючи на те, що, відповідно до *Перепису 2001 року* (Población de 5 años y más. Datos provisionales del Censo 2001) Галісійського інституту статистики [20] галісійське населення має такі проценти компетенції у власній мові (99,2 % розуміють, 92 % говорять, 69 % читають та 57,9 % вміють писати), лише 56,8 % галісійців вживають власну мову у щоденному житті, тоді як представники сфер, в яких вживання галісійської є обов’язковим відповідно до Статуту автономії, майже завжди вдаються до вживання іспанської. Ці дані свідчать про те, що іспанська та галісійська мова знаходяться у відносинах функціональної диглосії, яка передбачає незначне валорування власної мови в Галісії не зважаючи на значний пронаціоналістичний рух. На відміну від Галісії, у двомовній *Каталонії* вживання каталанської мови є дуже поширеним на всіх рівнях, хоча засоби масової інформації продовжують орієнтуватися на більш прагматично широку іспанську мову [15:51–52]. Куди більш глибокий та форсований пронаціоналістичний рух у цій автономії, дуже зацікавлений у відділенні “каталанського” від “іспанського”, продемонстрував значні результати у мовній компетенції населення (94,5 % розуміють; 74,5 % говорять; 74,3 % читають; 49,8 % можуть писати; дані

розроблені Еррерасом [20] на основі Перепису населення 1991 року, дослідження володіння каталанською мовою 1996 року та дослідженням володіння каталанською мовою 2001 року), яке виявляє значну схильність до вживання власної мови у всіх комунікативних сферах (неформальних та формальних). Зусиллями націоналістичного руху були створені *Міський інститут освіти* та *Міський інститут прикладної освітньої психології* – заклади, що відстежують мовну поведінку каталонців. Очевидно, що ідеологічні сили мають набагато більший вплив у Каталонії, формуючи таку диглосичну ситуацію, за якої іспанська мова поступається каталанській мові у всіх комунікативних сферах та стилях. У випадку *Країни басків*, представленій найменшою пропорцією населення, що володіє власною мовою – умовою-наслідком системної дивергентності іспанської та еускери [13:231] – націоналістичний рух призвів до піднесення показників осіб, які повноцінно володіють баскською мовою (32,3 %), та продовжує стимулювати зріст цієї групи на противагу зменшенню кількості населення, що зовсім не володіє власною мовою [20:98–99]. Та сама причина – системне розгалуження іспанської та баскської мови – лежить в основі ще й досі існуючої диглосії між обома мовами, перша з яких обіймає формальні комунікативні сфери, а друга – неформальні.

Ця нова ситуація змін у соціолінгвістичній реальності двомовних регіонів Іспанії по-різному сприймається власне мовцями; лише у Каталонії ми зустрічаємось з “агресивним” пронаціоналістичним ставленням автохтонного населення до форсованого введення каталанської мови у всі комунікативні сфери, у той час як у Галісії та Країні басків місцеве населення переважно демонструє нейтральне ставлення до посиленого насадження власних мов. Ця відмінність у лінгвістичних ставленнях каталонців, з одного боку, та галісійців і басків, з іншого боку, є відображенням дивергентності *лінгвістичної свідомості* кожної з мовних груп. Історична єдність двомовних регіонів з іспаномовною спільнотою, їхня економічна та соціальна взаємозалежність сприяє збереженню мовної нейтральності в контексті фузії ідентичності.

Цей стислий огляд двох історичних періодів спалаху ідеї націоналізму у двомовних регіонах Іспанії дає нам змогу простежити тісний взаємозв'язок між еволюцією мовної системи та розвитком суспільно-політичної думки. Як можна було побачити, відродження занепадаючих мов у контексті спроби відновлення власної культури мало безпосередній позитивний вплив на багатомовність іспанського суспільства. Націоналізм, орієнтований на збереження власної ідентичності, сприяв у XIX столітті

збереженню від зникнення галісійської, каталанської та баскської мов, їхній стандардизації, нормалізації, розквіту літературного вжитку. У випадку ж націоналізму ХХ століття, орієнтованого на досягання суто політичного впливу, що використовує мовне питання як один із своїх найпотужніших засобів впливу на населення, каузує здебільшого форсоване посилення вжитку власних мов, часто не схвалений населенням. Наслідки такого “не-мовного” націоналізму мають суто мовні характеристики: формування та розквіт лінгвістичного конфлікту, поява семілінгвізму або десекліброваного білінгвізму, поширення альтернацій та інтерференцій. Ця остання хвиля націоналізму у двомовних регіонах Іспанії формує штучну ситуацію монолінгвізму в історично білінгвальних провінціях, висуваючи на перший план загрозу перетворення багатомовної країни на країну монолінгвістичних автономій.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Labov W.* Modelos sociolingüísticos / William Labov. – Madrid : Cátedra, D.L., 1983. – 411 p.
2. *Wright S.* Language policy and language planning. From nationalism to globalisation / Sue Wright. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2004. – 311 p.
3. *Ninyoles, R.* Estructura social e política lingüística / Rafael Ninyoles. – Vigo : IR Indo Edicions, 1991. – 187 p.
4. *Schlieben-Lange B.* Iniciación a la sociolingüística / Brigitte Schlieben-Lange. – Madrid : Gredos, 1977. – 200 p.
5. *Makhuba T.* Bilingualism, language attitudes, language policy and language planning: a sociolinguistic perspective / Theophilus Thisaphungo Makhuba // Journal of Language and Learning. – 2005. – № 3/2. – P. 268–278.
6. *Mercadé F.* Intelectuales y nacionalismo / Francesc Mercadé // Revista española de investigaciones sociológicas. – 1981. – № 14. – P. 21–46.
7. *Colom F.* Nacionalismo liberal: una falsa promesa / Francisco Colom // Nacionalismo: pasado, presente y futuro / Antonio Hernández y Javier Espinosa, eds. – Cuenca: Ediciones de la Universidad de Castilla-La Mancha, 2000. – P. 37–49.
8. *Іванова О. Ю.* Диглосія та білінгвізм як результат культурних традицій та соціальних процесів у полінаціональному суспільстві (на прикладі іспанського суспільства) / Ольга Юріївна Іванова // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики : зб. наук. праць / відп. ред. Ніна Миколаївна Корбозерова. – К. : Логос, 2007. – Вип. 12. – С. 160–164.
9. *Etxebarria Aróstegui M.* Sociolingüística urbana: el habla de Bilbao / Maitena Etxebarria Aróstegui. – Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca, 1985. – 565 p.
10. *Hermida C.* A reivindicación da lingua galega no rexurdimento (1840–1891) / Carme Hermida. – Santiago de Compostela : Consello da cultura galega D.L., 1992. – 403 p.
11. *Báez de Aguilar González F.* El conflicto lingüístico de los emigrantes castellano hablantes en Barcelona / Francisco Báez de Aguilar. – Málaga : Universidad de Málaga, 1997. – 229 p.
12. *Gómez Molina J. R.* Actitudes lingüísticas en una comunidad bilingüe y multicultural. Área metropolitana de Valencia / José Ramón Gómez Molina. – Valencia : Universitat de València, 1998. – 183 p.
13. *Etxebarria Aróstegui M.* El bilingüismo en el Estado Español / Maitena Etxebarria Aróstegui. – Bilbao : Ediciones FBV, S.L., 1995. – 495 p.
14. *Núñez Astrain L.* El euskera arcaico: extensión y parentescos / Luis Núñez Astrain. – Bilbao : Txalaparta S.L., 2003. – 390 p.
15. *Medina López J.* Lenguas en contacto / Javier Medina López. – Madrid : Arco / Libros, 1997. – 72 p.
16. *Lodares J. R.* El paraíso políglota. Historias de lenguas en la España moderna contadas sin perjuicios / Juan Ramón Lodares. – Madrid : Taurus Pensamiento, 2000. – 290 p.
17. *Siguán M.* España plurilingüe / Miquel Siguán. – Madrid : Alianza Editorial, S.A., 1992. – 355 p.
18. *Michelena L.* Lengua e historia / Luis Michelena. – Madrid : Paraninfo, 1985. – 509 p.
19. *Marcos Marín F.* Conceptos básicos de política lingüística para España / Francisco Marcos Marín. – Madrid : Fundación para el análisis y los estudios sociales, 1995. – 61 p.
20. *Herrerías J.C.* Lenguas y normalización en España / José Carlos Herreras. – Madrid : Gredos, 2006. – 390 p.